

Nr 179.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1917 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande m. m. jämte i ämnet väckt motion. (1:a avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 23 februari 1917 dagtecknad proposition (nr 78), vilken överlämnats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1:o) att

a) medgiva, att av de medel, tillhopa 45,232,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919, den del, 1,868,000 kronor, om vars användande till anskaffning av viss fartygsmateriel riksdagen ännu ej fattat beslut, må tagas i anspråk för bestridande av ökade kostnader för den beslutade materielens anskaffande; och

b) för samma ändamål för år 1918 bevilja ett ytterligare anslag av 2,700,700 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

2:o) att till bestridande av kostnadsökning för den bärgningsmateriel för undervattensbåtar, för vars anskaffande 1914 års senare riksdag beviljat medel, och komplettering av samma materiel bevilja ett anslag för år 1918 av 133,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

3:o) att till bestridande av kostnadsökning för de ändringsarbeten å vissa 1:a klass pansarbåtar, för vilkas utförande 1914 års senare riksdag beviljat medel, bevilja ett anslag för år 1918 av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

4:o) att

a) medgiva, att det av 1914 års senare riksdag för ombyggnad av två torpedkryssare till depåfartyg för undervattensbåtar beviljade anslaget, 385,000 kronor, må användas för omändring av pansarbåten Svea till depåfartyg för undervattensbåtar och till verkstadsfartyg; och

b) härutöver för sistnämnda ändamål bevilja ett anslag för år 1918 av 335,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

5:o) att till anläggande av verkstad jämte flygbåtsskjul m. m. vid Gustafsviks örlogsdepå bevilja ett anslag för år 1918 av 225,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna högst 100,000 kronor;

6:o) att till bestridande av ökade kostnader för genomförande av 1914 års plan för det fasta kustförsvarets ordnande i vad angår kustfästningarnas artilleribestyckning bevilja ett anslag av 2,430,000 kronor samt därav för år 1918 anvisa ett belopp av 1,648,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 932,000 kronor; samt

7:o) att till bestridande av ökade kostnader för genomförande av 1914 års plan för det fasta kustförsvarets ordnande i vad angår kustfästningarnas permanenta mineringar bevilja ett anslag för år 1918 av 1,404,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor; ävensom

8:o) att besluta, att de under 1:o b), 2:o), 3:o), 4:o b), 5:o) 6:o) och 7:o) angivna belopp skola utgå av behållningen å värnskattefonden samt, i den mån nämnda behållning icke därtill lämnar tillgång, av medel, som särskilt beredas.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

I en inom andra kammaren av herr *I. Vennerström m. fl.* väckt motion (nr 384) har hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 78.

Utskottets
yttrande.

Med Kungl. Maj:ts förevarande proposition avses huvudsakligen att fullfölja 1914 års plan i fråga om sjöförsvarets ordnande samt att bereda medel till bestridande av de merkostnader, som å flera hithörande anslagsposter förorsakats av rådande kristid.

Anskaffning
av krigsfar-
tygsmateriel.

1:o) 1914 års senare riksdag beviljade för nyanskaffning under åren 1915—1919 av fartygsmateriel ett belopp av 45,232,000 kronor enligt följande fördelning:

till byggande av två pansarbåtar; enligt proposition nr 60/1914 beräknades kostnaden till 12,750,000 kronor för vardera, eller sammanlagt.....	25,500,000 kronor
» byggande av fyra jagare; enligt nyssnämnda proposition beräknades kostnaden för vardera till 1,541,000 kronor, eller sammanlagt	6,164,000 »
» byggande av undervattensbåtmateriel	9,750,000 »
» påbörjande eller byggande av ytterligare krigsfartygsmateriel av slag, som kunde framdeles av Konung och riksdag bestämmas, 3,818,000 kronor.	
Enligt beslut av 1915 års riksdag skulle av sistnämnda summa, 3,818,000 kronor, till nybyggnad av ytterligare undervattensbåtmateriel användas	1,950,000 kronor
Av hela beloppet, 45,232,000 kronor, kvarstår således nu såsom odisponerat ett belopp av	1,868,000 »
Summa 45,232,000 kronor.	

Huvudsakligen på grund av ökade material- och arbetspriser hava emellertid de beräknade beloppen visat sig vara otillräckliga. Marinförvaltningen har i oktober 1916 beräknat ifrågavarande byggnadskostnader till följande belopp:

	Marinförvaltningens beräkning okt. 1916. Kronor.	Beräkning enl. prop. till 1914 års riksdag. Kronor.	Merkostnad. Kronor.
Pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria	27,027,865	25,500,000	1,527,865
Jagarna Wrangel och Wachtmeister	3,974,105	3,082,000	892,105
Undervattensbåtmateriel	6,130,790	5,850,000	280,790
Ytterligare undervattensbåtmateriel	6,299,940	5,850,000	449,940
Summa	43,432,700	40,282,000	3,150,700
Enligt den av 1914 och 1915 års riksdagar beslutade nybyggnadsplanen skulle under åren 1915—1919 förutom de under byggnad varande fartygen byggas ytterligare 2 jagare	4,500,000	3,082,000	1,418,000
De olika kostnadsberäkningarna för ifrågavarande fartyg ställa sig sålunda	47,932,700	43,364,000	4,568,700

Utöver det belopp, 1,868,000 kronor, som utgör skillnaden mellan det för färdigställandet av fartygen ifråga ursprungligen beräknade beloppet, 43,364,000 kronor, och den för nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 avsedda totalsumma, 45,232,000 kronor, erfordras sålunda ytterligare 2,700,700 kronor.

För bestridande av merkostnaderna har Kungl. Maj:t begärt att få disponera ovannämnda summa 1,868,000 kronor, varjämte äskats ett särskilt anslag av 2,700,700 kronor.

Då Kungl. Maj:ts sålunda framställda förslag endast avser fullföljande av den utav riksdagen år 1914 godkända nybyggnadsplanen under tidsperioden 1915—1919, har utskottet icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts i denna punkt framlagda förslag.

Bärgnings-
materiel för
undervattens-
båtar.

2:o) För anskaffning av bärgningsmateriel för undervattensbåtar beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag av 250,000 kronor, att utgå av värnskattemedel. Emellertid har det sedermera visat sig att för ändamålet ytterligare ett belopp av 58,000 kronor erfordras. Dessutom är det för bärgningsmaterielens användande nödvändigt att anskaffa en med tryckluftanläggning m. m. utrustad pråm för en beräknad kostnad av 75,000 kronor. Hela det av Kungl. Maj:t i denna punkt äskade beloppet uppgår alltså till 133,000 kronor.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka detta anslags beviljande.

Ändrings-
arbeten å
1:sta klass
pansarbåtar.

3:o) För omändringsarbeten å pansarbåtarna Oden, Thor, Niord, Dristigheten, Äran, Wasa, Manligheten och Oscar II beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag av 590,500 kronor, att utgå av värnskattemedel, därav för år 1915 anvisades 297,000 kronor. Återstående 293,500 kronor hava anvisats å 1916 års stat.

Till följd av stegrade arbets- och materialpriser har även detta anslag visat sig otillräckligt. För arbetenas fullbordande har därför Kungl. Maj:t nu äskat ytterligare 150,000 kronor.

Häremot har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Depåfartyg
för under-
vattensbåtar.

4:o) För ombyggande av två torpedkryssare till depåfartyg för u-båtar beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag för år 1915 av 385,000 kronor, att utgå av värnskattemedel.

Vid de utredningar, som med anledning härav verkställts, har det emellertid visat sig, att krigets erfarenheter i fråga om undervattensbåtsvapnet medfört rubbningar i den uppgjorda planen även rörande depåfartyg för undervattensbåtar.

Kungl. Maj:t har nu framställt förslag om att den till utrangering år 1917 bestämda pansarbåten Svea skulle omändras till depåfartyg, varjämte i samband härmed en verkstadsanläggning skulle anordnas å fartyget.

Årliga bemannings-, övnings- och underhållskostnader för två till depåfartyg omändrade torpedkryssare skulle uppgå till 287,000 kronor. Motsvarande kostnader för Svea, omändrad för enahanda ändamål, skulle belöpa sig till 236,000 kronor. Skillnaden i årskostnader, 51,000 kronor, skulle således ställa sig till förmån för Svea.

Kostnaderna för omändringsarbetena beräknas enligt Kungl. Maj:ts förslag uppgå till 335,000 kronor utöver det belopp av 385,000 kronor, som 1914 års senare riksdag beviljade för omändring av två torpedkryssare till depåfartyg. Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag drager alltså en sammanlagd kostnad av 720,000 kronor.

Emellertid framgår av den i ärendet lämnade utredningen, att av marinförvaltningen alternativt föreslagits, att endast en mindre verkstadsanläggning skulle utföras å det blivande depåfartyget. Härigenom skulle sammanlagda kostnaden kunna begränsas till 600,000 kronor.

Utskottet har icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag om ändring av pansarbåten Svea till depåfartyg, men har utskottet ansett, att endast den mindre verkstadsanläggningen bör komma till utförande. Utöver redan av riksdagen beviljade medel skulle således ytterligare erfordras ett belopp av 215,000 kronor.

Rörande denna fråga har departementschefen vidare framhållit, att torpedkryssarna Claes Horn och Jakob Bagge, vilka, som ovan nämnts, enligt 1914 års plan avsetts till depåfartyg, skulle kunna i lokalstyrkorna bibehållas för andra viktiga uppdrag, vilka genom krigserfarenheterna fått ökad vikt, såsom bevakning mot u-båtar, stödjande av mineringsdivisioner m. m.

Utskottet har icke haft annat att erinra häremot än att bemanning och årliga övningskostnader för dessa fartyg icke vidare böra beräknas.

5:o) För anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag av 1,700,000 kronor att utgå av värnskattemedel, och anvisades därav för år 1915 ett belopp av 100,000 kronor. I sammanhang härmed gjorde riksdagen det uttalande, att anläggningarna för örlogsdepån, om den skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, syntes böra redan från början omfatta jämväl en mindre verkstadsanläggning, för vilken enligt inom vederbörande utskott verkställda överslagsberäkningar kostnaden skulle uppgå till omkring 150,000

Örlogsdepå
vid Härnösand.

kronor. Av det beviljade anslaget har återstående delen, 1,600,000 kronor, anvisats för åren 1916 och 1917.

Emellertid har hela det för örlogsdepån beräknade beloppet ansetts numera på grund av stegrade material- och arbetspriser icke bliva tillräckligt ens för anläggningens utförande utan den därtill hörande verkstaden. Någon beräkning av de kostnader för själva örlogsdepån, som ansetts utöver nyssnämnda 1,700,000 kronor bliva erforderliga, har dock icke nu framlagts, utan har i stället för verkstadsanläggningen jämte flygbåtsskjul m. m. äskats ett belopp av tillhoppa 225,000 kronor.

Kungl. Maj:ts äskanden i fråga om verkstadsanläggningen och uppförandet av flygbåtsskjul, vilka senare icke år 1914 beräknats, ha ej föranlett någon erinran från utskottets sida.

Kustfästningarnas artilleribestyckning.

6:o) Till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds kustposition, beviljade 1914 års senare riksdag ett anslag av 13,748,690 kronor, att utgå av värnsskattemedel. Av det sålunda beviljade anslaget har för vart och ett av åren 1915—1917 anvisats ett belopp av 2,750,000 kronor eller tillhoppa en summa av 8,250,000 kronor. Dessutom har för år 1918 beviljats ett belopp av 2,750,000 kronor.

För anskaffning av viss del utav den enligt 1914 års plan för det fasta kustförsvarets ordnande till kustbefästningarna avsedda artilleribestyckningen kräves ytterligare ett belopp av 2,430,000 kronor, vilket nu av Kungl. Maj:t äskats.

Utskottet, som tagit del av de till denna punkt hörande hemliga handlingarna, har med hänsyn till nu rådande stegrade priser å här ifrågavarande materiel ansett, att till bestridande av kostnadsökningarna för närvarande bör anvisas ett belopp av (492,000 + 110,000 + 304,000 =) 906,000 kronor.

Permanent mineringar.

7:o) I det under punkt 6 omnämnda anslag av 13,748,690 kronor ingick bland annat ett belopp av 147,000 kronor till permanenta mineringar vid kustbefästningar. Härtill hava emellertid under perioden 1915—1919 avsetts även andra medel än värnsskattemedel. För ändring av de permanenta mineringarna i Vaxholms och Karlskrona fästningar beviljade nämligen 1913 års riksdag ett extra anslag av 600,000 kronor, beräknat att fördelas på fem år, och efter framställning av Kungl. Maj:t medgav 1914 års senare riksdag, att det sålunda beviljade anslaget finge användas till permanenta mineringar jämväl vid andra kustbefästningar. Av ifrågavarande anslag å 600,000 kronor har för vart och ett av åren 1914—

1917 anvisats ett belopp av 120,000 kronor eller tillhoppa en summa av 480,000 kronor, varjämte återstående 120,000 kronor beviljats å 1918 års stat.

Till täckande av merkostnaderna för genomförandet av 1914 års plan för det fasta kustförsvarets ordnande genom permanenta mineringar vid kustfästningarna har av Kungl. Maj:t nu äskats ett belopp av 1,404,000 kronor.

Enligt vad utskottet inhämtat, finnes för närvarande, huvudsakligen till följd av svårigheterna att nu anskaffa minmaterielen, ett avsevärt belopp disponibelt av det för ändamålet beviljade anslaget. Kungl. Maj:ts här framlagda förslag är uppgjort med hänsyn till nu gällande priser å ifrågavarande materiel. Då det emellertid är synnerligen vanskligt att under nu rådande förhållanden beräkna de vid dessa anskaffningar uppkommande merkostnaderna ävensom tvivelaktigt, huruvida materielen nu ens kan erhållas, har utskottet icke funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag. Därest emellertid anskaffningarna kunna ske till priser, som ej alltför mycket överstiga dem, som legat till grund för de ursprungliga beräkningarna, eller ock visa sig vara oavvisligen nödvändiga, har utskottet ej velat motsätta sig, att desamma ändock företagas. Några särskilda medel har utskottet dock icke ansett nu behöva för ändamålet beviljas.

De av utskottet här ovan tillstyrkta anvisningarna uppgå sammanlagda till ett belopp av 4,329,700 kronor eller 3,048,000 kronor mindre än vad Kungl. Maj:t begärt. De hänföra sig till följande poster:

Sammanfattning.

Ökade kostnader för nybyggnad av fartyg enligt 1914 års plan	kronor 2,700,700: —
Ökade kostnader för bärgningsmateriel för undervattensbåtar m. m.	» 133,000: —
Ökade kostnader för ändringsarbeten å vissa 1:a klass pansarbåtar	» 150,000: —
Omändring av pansarbåten Svea till depåfartyg för undervattensbåtar och till verkstadsfartyg	» 215,000: —
Anläggande av verkstad jämte flygbåtsskjul m. m. för Gustafsviks örlogsdepå	» 225,000: —
Ökade kostnader för kustfästningarnas artilleribestyckning enligt 1914 års plan	» 906,000: —

Summa kronor 4,329,700: —

I fråga därefter om de medel, från vilka i denna proposition angivna kostnader skola bestridas, bör enligt Kungl. Maj:ts förslag i första hand den odisponerade behållningen å värnskattefonden härvid tagas i anspråk. Denna behållning, som avsetts att utgöra en säkerhetsmarginal för mötande av inträffade prisstegringar m. m., har för närvarande beräknats uppgå till 5,649,762 kronor. De av utskottet ovan tillstyrkta anvisningarna å sammanlagt 4,329,700 kronor kunna alltså bestridas från samma behållning.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må

1:o a) medgiva, att av de medel, tillhopa 45,232,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919, den del, 1,868,000 kronor, om vars användande till anskaffning av viss fartygsmateriel riksdagen ännu ej fattat beslut, må tagas i anspråk för bestridande av ökade kostnader för den beslutade materielens anskaffande; och

b) för samma ändamål för år 1918 bevilja ytterligare ett reservationsanslag av 2,700,700 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

2:o) till bestridande av kostnadsökning för den bärgningsmateriel för undervattensbåtar, för vars anskaffande 1914 års senare riksdag beviljat medel, och komplettering av samma materiel bevilja ett reservationsanslag för år 1918 av 133,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

3:o) till bestridande av kostnadsökning för de ändringsarbeten å vissa 1:a klass pansarbåtar, för vilkas utförande 1914 års senare riksdag beviljat medel, bevilja ett reservationsanslag för år 1918 av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

4:o) a) medgiva, att det av 1914 års senare riksdag för ombyggnad av två torpedkryssare till depåfartyg för undervattensbåtar beviljade anslaget, 385,000

kronor, må användas för omändring av pansarbåten Svea till depåfartyg för undervattensbåtar och till verkstadsfartyg; och

b) härutöver för sistnämnda ändamål bevilja ett reservationsanslag för år 1918 av 215,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

5:o) till anläggande av verkstad jämte flygbåts-skjul m. m. vid Gustafsviks örlogsdepå bevilja ett reservationsanslag för år 1918 av 225,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna högst 100,000 kronor;

6:o) till bestridande av ökade kostnader för genomförande av 1914 års plan för det fasta kustförsvarets ordnande i vad angår kustfästningarnas artilleribestyckning för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 906,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet samt

7:o) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av ett anslag å 1,404,000 kronor till kustfästningarnes permanenta mineringar;

8:o) besluta att de under 1:o b), 2:o), 3:o), 4:o b), 5:o), och 6:o) angivna belopp skola utgå av förefintlig behållning å värnskattefonden samt i riksstaten upptagas under titeln »engångskostnader för försvaret».

II. att herr Vennerströms m. fl. motion må anses besvarad genom vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 22 maj 1917.

På statsutskottets vägnar:

AXEL EKMAN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *O. M. Strömberg*, *S. H. Kvarnzelius*, *G. M. H. Ekelund*, *J. Nilsson*, *C. G. Ekman*, *O. Bergqvist*, *A. C. Lindblad*, *I. E. G. Svensson*, *J. L. Widell*, greve *N. F. Posse*, *F. Berglund* och *J. S. Almer* samt
från andra kammaren: herrar *A. Ekman*, *H. Andersson* i Skivarp, *K. V. Rydén* i Malmö, *C. Persson* i Stallerhult, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *E. A. Nilson* i Örebro, *A. Wiklund*, *J. Ström*, *A. Anderson* i Råstock, *J. Erlansson*, *K. O. Strid* och *J. A. Ingvarson*.
